

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБІВ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ПЕЧАТОК ТА ШТАМПІВ, ЇХ ЗБУТУ, ВИКОРИСТАННЯ ПІДРОБЛЕНИХ ДОКУМЕНТІВ

Безпалько С.В.,
здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

Систематизована інформація про способи підроблення документів, печаток та штампів. Проаналізовані їх основні види. Вказано на можливості попередження такого виду злочинної діяльності.

Ключові слова: документ, підроблення документів, способи підроблених документів

Систематизирована информация о способах подделкам документов, печатей и штампов. Проанализированы их основные виды. Указано на возможности предупреждения такого вида преступной деятельности.

Ключевые слова: Документ, подделка документов, способы подделки документов

The information on ways to forging of documents, the seals, stamps and forms is systematised. Their principal views are analysed. It is specified in possibilities of the prevention of such kind of criminal activity.

Keywords: the document, forging of documents, ways of forging of documents

Спосіб злочину підлягає встановленню при розслідуванні не тільки підроблення документів та їх використання, але й будь-якого вчиненого злочину, оскільки це стосується об'єктивної сторони складу злочину і входить до предмету доказування (ст.64 КПКУкраїни). Спосіб злочину має суттєве значення і для профілактики та попередження підроблення документів та їх використання, через те, що дані про нього є фактичною базою для розробки системи профілактики аналізованих злочинів, вибору методів і форм профілактичної діяльності, розробки загально-соціальних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання таким злочинам.

Під способом злочину розуміється образ дій злочинця, який проявляється в певній взаємопов'язаній системі дій та прийомів підготовки, вчинення і приховування злочину. Найбільш вдало, на нашу думку, поняття способу злочину розкрито у працях П.Г.Великородного[3], І.Жорданія[6], Г.Г.Зуйкова[9].

Спосіб злочину детерміновано низкою об'єктивних факторів, які відносяться до умов зовнішнього серед-

овища, в якому вчиняється злочин, та суб'єктивних, які стосуються характеристики злочинця (проблема детермінованості способу злочину найбільш глибоко розкрито у працях Г.Г.Зуйкова[10].

До об'єктивних факторів, які впливають на спосіб злочину, відносяться: особливості умов місця і обстановки; час вчинення; знаряддя вчинення; місця формування та злочинна діяльність злочинних груп; базова злочинна спрямованість таких груп тощо.

Суб'єктивними факторами, які обумовлюють спосіб злочину є: мета злочину (визначає в загальному вигляді засоби та умови її досягання); наявність у членів злочинної групи певних професійних знань та злочинних навичок; соціальні, психологічні та фізичні особливості злочинця.

Таким чином, спосіб злочину детермінується конкретною сукупністю факторів, серед яких один або декілька можуть мати домінуюче значення. У зв'язку з цим, спосіб вчинення підроблення документів та їх використання, як в теоретичному, так і в практичному ас-

пекті повинен вивчатися в детермінованих відносинах з означеними факторами.

Кримінологічне значення способу злочину полягає у такому:

1. Вчинення злочину певним способом включає до нього сукупність різних прийомів підготовки, реалізації злочинного задуму та приховування слідів, які характеризуються їх різною відповідною сукупністю. Тому, при наявності окремих відомостей про використувані злочинцями певні способи вчинення злочинів можна вживати різноманітних заходів щодо попередження таких злочинів на різних стадіях злочинної діяльності. Інформація про спосіб злочину опосередковано дає можливість зробити висновки про фактори які його детермінують, про членів злочинних угруповань та характеристику їх професійних та злочинних навичок (найбільш глибоко проблеми способу злочинів за умов істотної зміни характеру злочинної діяльності досліджені В.П.Бахніним та С.М.Зав'яловим[2]).

2. Способи злочинів повторюються. Ця закономірність є об'єктивною для профілактичної діяльності та розробки загально-соціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів запобігання злочинів. Повторюваність способу злочинів обумовлюється повторюваністю об'єктивних та суб'єктивних факторів, які детермінують аналогічні умови злочинної діяльності і таким чином детермінують повторюваність способу злочинів. Слід мати на увазі те, що вказані фактори як за змістом, так і за структурою конкретні та індивідуальні і проявляються більш-менш в однаковому вигляді. У зв'язку з цим, при розробці заходів запобігання мова може йти тільки про подібність у способах вчинення у відповідній кількості злочинів, що обумовлено співпаданням видових ознак. Дані про спосіб злочинів дають підстави робити припущення про певну групу або коло осіб, серед яких необхідно вести профілактичну діяльність.

Узагальнення слідчої та судової практики, виявлення на їх основі повторюваності способів злочинів та ступеня ефективності заходів їх профілактики та попередження, служать однією з підстав для розробки наукових рекомендацій щодо розробки системи методів і форм профілактичної діяльності, а також заходів попередження окремих видів злочинів (найбільш глибоко проблеми стійкості та повторюваності способів злочину показано у дослідженнях П.Г.Великородного[4], Г.Г.Зуйкова[11], В.В.Чурпіти[13]).

3. Спосіб злочинів охоплює дії не тільки безпосередньо включені або пов'язані із вчиненням злочину, але й спрямовані на підготовку та приховування їх. Для попередження цих злочинів вивчення способів їх вчинення має суттєве значення. Узагальнення та аналіз слідчої та судової практики, з метою виявлення ознак, характерних для підготовки до вчинення злочинів, дає можливість сформувати кримінологічні рекомендації про заходи попередження та припинення організованої злочинної діяльності (підготовка злочину як об'єкт дослідження розкрито у публікаціях В.В.Тищенко[12]).

4. Вчинення способів злочинів обумовлено діями злочинців щодо їх приховування. Дії такої спрямованості злочинці здійснюють при підготовці до вчинення злочину. На цьому етапі ними вирішуються завдання з вибору таких умов, засобів, часу, при яких, на їх думку, не залишається, або залишається обмаль слідів злочинної діяльності, що у випадку їх затримання зумовить можливість довести свою непричетність до злочину.

Вивчення способів приховування злочинів має важливе практичне значення для розробки системи заходів запобігання таким злочинам, тому що, така система ґрунтується на кримінологічній характеристиці певного виду злочинів, в якій окреслюють-

ся типові дії злочинців щодо приховування певних видів злочинів і таким чином сприяє їх своєчасному попередженню (проблеми приховування злочинів як елементу способу їх вчинення розглядалися в роботах О.В.Александренко[1], М.В.Даньшина[5], С.М.Зав'ялова[8], Р.М.Шехавцова[14] та ін.).

Вивчення способу злочинів має значення і для кримінологічного прогнозування. Дослідження факторів, головним чином об'єктивних, детермінуючих способів, може бути використане для висновку про можливу появу раніше невідомих способів злочинів та заходів профілактичного характеру (детально прогнозування виникнення та розвитку способів вчинення злочинів розкрито у спільному дослідженні С.М.Зав'ялова та Н.С.Карпова[8]).

Отже, виходячи з вищевикладених теоретичних положень, конкретна особа обирає спосіб вчинення злочину не довільно. Будь-яка діяльність людей залежить від об'єктивного світу та ним визначається, є результатом свідомого переломлення впливаючих факторів та зовнішнього середовища. Тому поведінка осіб, які вчиняють підроблення документів та їх використання не може не носити на собі відбитку психічних процесів, станів, властивостей та якостей даної особи. На вибір способу вчинення підроблення документів та їх використання впливають: властивості об'єкта злочинного замаху; мета та мотив злочину; знання, уміння та звички злочинців; наявність спеціальної підготовки та інші якості особи.

Метою статті є виокремлення та систематизована інформації про способи підроблення документів. Визначення можливостей попередження такої злочинної діяльності.

Можливості щодо вчинення підроблення документів та їх використання оцінюються злочинцем з погляду ефективності за такими критеріями: а) доцільність (придатність даного способу для досягнення мети), б) надійність (імовірність одержання потрібного ефекту), в) продуктивність (одержання найбільшої користі для себе), г) рентабельність (співвідношення витрат часу, сил та засобів із цінністю злочинного результату), д) швидкість досягнення бажаної мети, е) безпека (мінімізація ризику та небажаних наслідків).

При вчиненні підроблення документів та їх використання, злочинцеві рідко вдається досягти оптимальності дії за всіма можливими вище вказаними критеріями. Найчастіше йому доводиться йти на компроміс, уступаючи за одними критеріями на користь інших. Межі цих поступок залежать від суб'єктивної значимості кожного критерію та вартих за ним цінностей, тому в основі вибору способу дії злочинця також лежить перевага одних цінностей над іншими.

Вивчена нами судова та слідча практики показали, що щораз, замислюючи та готуючись до вчинення того чи іншого підроблення документів, суб'єкт прагне використовувати для цього відповідні знаряддя та технічні засоби. Як правило, вони є типовими для певної групи подібних злочинів, вчинених однаковим способом. Наприклад, зумівши виготовити підроблений диплом про вищу освіту і реалізувавши його певній особі, злочинці в подальшому використовують ті самі навички, засоби, матеріали та прийоми знаходження клієнтів, які б погодилися за певні суму купити підроблений диплом про вищу освіту.

Проаналізована під час дослідження судова та слідча практики, публікації останніх років, показали, що способи вчинення підроблення документів та їх використання вкрай різноманітні. Вони залежать від обраного предмета злочину, від можливостей злочинця з урахуванням обраної мети злочину та доступності відповідних знарядь злочину, від конкретної ситуації, у

якій змушений діяти суб'єкт злочину.

Основними, найбільш типовими способами вчинення підроблення документів та їх використання прийнято вважати такі: 1) підроблення посвідчення або іншого офіційного документа який дає право на безкоштовний проїзд у громадському транспорті; 2) підроблення посвідчення або іншого офіційного документа який надає певні права (управління автотранспортом, для електромонтерів робота із певною електронапругою та ін.); 3) підроблення посвідчення або іншого офіційного документа який дає право на володіння певним майном (будинком, земельною ділянкою та ін.); 4) підроблення посвідчення або офіційного документа який дає право на отримання кредиту; 5) підроблення офіційного документа який звільняє від певних обов'язків (лікування від алкогольної чи наркотичної залежності та ін.); 6) підроблення посвідчення або іншого офіційного документа який дає право на роботу у певній галузі чи сфері (диплома кандидата наук, свідоцтва про закінчення курсів підвищення кваліфікації, свідоцтва про підготовку за певною спеціальністю; 7) використання завідомо підробленого документа, який надає право або звільняє від обов'язків.

Підготовка підроблення документів складається з замислювання злочинних дій, придбання або пристосування необхідних засобів, їх зберігання, доставки до місця безпосереднього підроблення документа, отримання відповідних консультацій осіб які знають і вміють виготовляти певні документи в силу своєї освіти або набутих навичок на певному поліграфічному підприємстві, проведення експериментальних заходів спрямованих на отримання підробленого документа «високої якості».

До об'єктивних умов, які зумовлюють вибір злочинцем тих або інших способів вчинення підроблення документів та їх використання можна віднести такі: а) безперервний розвиток науково-технічного прогресу, а з цим і появу найсучасніших та легкодоступних до самостійного освоєння технічних засобів, за допомогою яких можна здійснювати підроблення документів (наприклад, наповнення ринку такими товарами як копіювальні-розмножувальні техніки, що має високу спроможність відтворення друкованої продукції з оригіналу); б) наявність або відсутність матеріальних засобів для можливості (самостійного або за сприяння «спонсорів» з числа організованих злочинних груп) вибору устаткування, пристроїв та інших технічних засобів, необхідних для того, щоб без проблем займатися злочинною діяльністю по виготовленню підроблених документів (наприклад, закупівля спеціальної фотоапаратури, збільшувальних приладів різної кратності, освітлювальних пристроїв, пресів різної модифікації, інструменту для виготовлення кліше, паперу, що має певну подібність з тією, на якому виготовляють справжні документи, різні марки барвників, хімічних реактивів, кислот для травлення кліше тощо; в) можливість доступу до ознайомлення із спеціальною літературою, що містить відповіді на питання, пов'язані з технологічними процесами, що застосовуються при виготовленні поліграфічної продукції (паперу, фарби) (така інформація може бути отримана з літератури, що є у публічних, як правило, обласних або міських бібліотеках селищ міського типу); г) наявність місця, придатного для занять подібною кримінальною діяльністю (за відсутності такого місця злочинець змушений шукати його).

Серед умов суб'єктивного характеру, які впливають на вибір того або іншого способу злочинної діяльності можна виділити такі: а) наявність у суб'єкта злочину здібностей та нахилів (умінь, навичок, звичаїв) до виробничих процесів, пов'язаних з підробленням документів, і, зокрема, до таких технологічних проце-

сів, які застосовуються у галузі поліграфії, малюванні, фотографуванні, хімії, гравіюванні та ін.; б) знання, які має суб'єкт злочину, застосування яких необхідне йому у процесі вчинення підроблення документів (причому тут треба зважати на знання, що вже є, так і на ті, які набуваються у процесі цієї діяльності: замисленню, підготовці, вчиненню та прихованню злочину; серед таких умов обов'язковими є, наприклад, наявність у злочинця знань про технічні засоби захисту, що використовуються при виготовленні дійсних документів, у випадку відсутності тих чи інших знань або засобів злочинці можуть знайти з особами, які володіють відповідними знаннями і отримують необхідні відомості від них; в) наявність у суб'єкта вчинення факту підроблення документів внутрішніх психологічних властивостей, що впливають на прийняття рішення у процесі злочинної діяльності по підробленню або збуту підроблених документів (до таких властивостей відносяться: спрямованість особистості, потреби, інтереси, почуття, світогляд, темперамент, характер, підвищена самооцінка особи та ін.).

Спосіб конкретного підроблення документів проявляється не тільки в механізмі його підготовки, але й у прийомач вчинення та приховання.

При плануванні підроблення документів визначається мета, яка полягає в безперешкодному безоплатному проїзді в громадському транспорті або переправленні певного викраденого автомобіля через кордон з використанням підроблених документів, можливі шляхи її досягнення, підбираються співучасники, підшукуються необхідні засоби, враховується ступінь ризику при збуті підроблених документів певним особам, наприклад через мережу Інтернет або через знайомих чи родичів.

Розглянемо більш детально способи безпосереднього підроблення документів.

Повне підроблення документів. Відносно простий за поліграфічним виконанням та застосуванням матеріалу документ має багато властивостей та особливостей, абсолютно точне відтворення яких при підробленні є неможливим. З цього слідує — абсолютно точне підроблення документа неможливе і отже навіть при найвищій якості підроблення детальний аналіз дозволяє виявити у документі такі відхилення від оригіналу, які є достатніми для встановлення підроблення.

Відомі два основні способи підроблення — типографський спосіб та ксерокопіювання.

Залежно від мети, яка переслідується при підробленні документа, кваліфікації і технічних можливостей виконавця, підроблення може бути частковим або повним.

Підроблення є повним, коли по справжньому документові відтворюються ще раз всі його складові частини (папір, палітурний матеріал та ін.), текстовий і фоновий друк, рукописне та машинописне заповнення бланка, підписи посадових осіб, відтиски печаток та інші реквізити.

За способами виготовлення повне підроблення документів може здійснюватися: ксерокопіюванням; електрографією; термокопіюванням; виготовленням документів з форм плоского офсетного друку; зроблених фотохімічним засобом; виготовлення документів, надрукованих з кліше; фотографічним способом.

При дослідженні документа, з метою встановлення повного підроблення, документ, який перевіряється, порівнюється зі справжнім. Але на практиці дуже часто зустрічаються випадки, коли при перевірці зразки справжніх документів відсутні.

Проте і в таких випадках можна прийти до висновку про наявність підроблення, якщо достатньо добре знати характерні особливості захисних властивостей дійсних документів і можливі відхилення від них, що в тій чи

іншій мірі виникають при підробленні.

Справжній документ друкується безпосередньо з набору (стереотипу) або іншої друкованої форми, а підроблений, як правило, друкується з цинкового кліше, зробленого фотохімічним способом.

Кольорово-розділове фотографування захисної сітки забезпечує найбільшу точність відтворення оригіналу. Але фотографування — лише перший етап виготовлення підроблення. Далі слідує ретуш (підмальовування) фотографічного зображення, перекопіювання зображення на металеву (цинкову) пластину, травлення цинкової форми, корегування металевої друкованої форми і нарешті друківання документа.

На кожному із цих етапів неодмінно виникають ті непомітні на перший погляд відмінності від оригінальної друкованої форми, що є характерними ознаками підроблення. Тому якщо в документі, який перевіряється, вдасться виявити зазначені ознаки, то маємо серйозні підстави для того, щоб сумніватися в його дійсності.

Кваліфіковане дослідження віддрукованих документів починається з визначення способів друку, використаних при виготовленні справжніх документів і при їх підробленні.

Окремі злочинці, готуючись до підроблення документів, вивчають технологію поліграфічного виготовлення друкованих форм, злочинним шляхом добувають шрифти, пробільний матеріал, підбирають відповідний за кольором і відтінком папір і політурний матеріал, що дозволяє їм виготовляти підроблені документи, надто схожі з оригіналом.

Останнім часом широкого розповсюдження набуло повне підроблення документів способом ксерокопіювання. Такі підроблені документи, як правило, важко виявити візуально, проте ксерокопіювання документів добре виявляється при застосуванні спеціальних технічних засобів для перевірки документів в ультрафіолетовому і інфрачервоному промінні та навіть при незначному збільшенні.

Часткове підроблення документів. Це такий вид підроблення, коли в реквізити справжнього документа вносяться зміни, доповнення чи виконується заміна якої-небудь його частини. Вибір засобу часткового підроблення залежить не тільки від мети і можливостей особи, яка здійснює підроблення, але і від особливостей підробленого документа (якість паперу бланка, вид захисту, властивостей чорнила, якість штемпельної фарби та ін.). Часткове підроблення документів є найбільш поширеним видом підроблення. Пояснюється це тим, що для його здійснення не треба складного поліграфічного устаткування, оскільки зміни вносяться в уже існуючий справжній бланк документа. Залежно від того, які реквізити документа фальсифікатор планує змінити, застосовується той чи інший спосіб підроблення.

Є декілька основних способів часткового підроблення документів: механічна підчистка тексту; витравлювання (вибарвлення) тексту; дописки та виправлення в рукописному тексті; додруковування та виправлення в машинописному тексті; заміна аркушів документа; заміна фотографії в документі; підробка відтисків, печаток, штампів, підписів.

Механічна підчистка тексту — вилучення рукописного, машинописного, друкарського тексту чи інших реквізитів документа з метою його підроблення.

При цьому способі речовина, якою фарбують штрихи, механічним засобом видаляється з документа разом з верхнім шаром паперу різної товщини. Зробити це без порушень хоча б тоненького шару паперу неможливо, бо волокна поверхні паперу пофарбовані. Чим глибше пофарбований папір, тим товстіший його шар підлягає вилученню.

Механічна підчистка тексту виконується шляхом

зіскоблювання або стирання його штрихів, для цього застосовуються ріжучі предмети (лезо бритви чи ножа, літографічні або звичайні голки), або шкільні ластіки різних сортів. При цьому способі підробки завжди залишаються сліди.

Витравлювання (вибарвлення) тексту — вилучення тексту може бути здійснене шляхом його хімічного травлення (виведення чорнила, барв, що входять до його складу), знебарвлення під дією деяких препаратів. Речовина для травлення наноситься на всю ділянку паперу, яка зайнята текстом, або тільки на штрихи тексту, що виводиться. У деяких випадках документ цілком занурюють у розчин для травлення, при цьому стійка до дії подібного роду хімічних реактивів друкарська фарба не витравлюється.

Дописки та виправлення в рукописному тексті — це підроблення застосовують, головним чином, у тих випадках, коли для використання документів зі злочинною метою достатньо невеликої зміни в тексті. При дописці надто важко буває відтворити конфігурацію літер і цифр, почерк початкового заповнення документа. Цей спосіб підробки можна виявити за графічними різницями між дописаним і початковим текстом (окремими письмовими знаками чи штрихами).

Додруковування і виправлення в документах, виконаних на друкарській машинці, виявляються за спеціальними ознаками.

Додруковування та виправлення в машинописному тексті часто використовуються для зміни серійного номера викраденого паспортного документа (візової етикетки) з метою перешкодити його виявленню.

Заміна аркушів документа — підроблення документа полягає в заміні тих його аркушів, які за своїм змістом небажані для злочинця.

Заміна фотографії — один з найбільш поширених способів підроблення документів. Фотографія прикріплюється на документі за допомогою клею, металевих пістонів (скріпок), одночасно клеєм і пістонами, скріпляється зі сторінкою мастичною або конгревною печаткою. В більшості сучасних паспортів сторінка з фотокарткою і установочними даними власника покривається захисною (ламініуючою) плівкою, вона може бути прозорою чи з нанесеними захисними написами, малюнками, які спостерігаються або в скісних, або в УФ-променях. Останнім часом все більше стає паспортів, в яких замість звичайної фотокартки інформацію про зовнішність власника несе комп'ютерне фотозображення, яке друкується на інформаційній сторінці одночасно з установочними даними.

Замінити фотографію в документі, не залишивши при цьому ніяких слідів, практично неможливо. На практиці зустрічались випадки, коли виконувалась як повна заміна фотографії, так і часткова. При повній заміні вся фотографія виводиться з документа, при частковій — тільки та її частина, яка несе зображення обличчя власника документа (при цьому прагнуть зберегти фрагменти відтисків печаток на фотографії). Для заміни фотозображення виконаного комп'ютерним друком виникає необхідність міняти цілком інформаційну сторінку (повністю підробляти її).

Підробка відтисків, печаток, штампів, підписів — печатки використовуються для скріплення справжності підписів посадових осіб, фотографії та різноманітних службових записів у документі. Штампі застосовуються для занесення в документ тих чи інших службових позначок (прописка, шлюб, візи та ін.). Відтиски справжніх печаток і штампів відрізняються стандартним шрифтом, рівномірним розміщенням літер і рядків, однаковими інтервалами між словами, рівною лінією рядка, симетричним розміщенням тексту і всіх відтінків рисунка, деформацією фрагментів рисунка і письмових

знаків через еластичність гуми.

Печатки та штампи виготовляються з гуми (каучуку) або металу. Гумові дають фарбовані відтиски, металеві служать для нанесення конгресних печаток (рельєфних чи фарбованих відтисків). Для справжніх конгресних відтисків, крім того, характерні рівномірна глибина і форма рельєфу, гладка поверхня ліній рисунка. У той же треба мати на увазі, що справжні відтиски, поставлені сильно зношеними чи зі зрушеннями печатками, відрізнити від підроблених інколи важко, якщо зважати тільки на погану якість їх рисунка. Основними способами підроблення печаток (штампів) є:

а) рисунання печаток (штампів) на документі;
б) копіювання зі справжнього відтиску. Може бути виконано в різноманітних варіантах, а саме:

— шляхом безпосереднього копіювання (контрольне перенесення, відтиск тисненням з вологістю) — текст на відтиску, що переноситься, буде у дзеркальному зображенні, якщо досліджуваний відтиск не буде піддаватися читанню, то про його дзеркальність можна зробити висновки за силуетами (контурами) літер і розміщенням великих літер у правому кінці слова;

— шляхом двостадійного копіювання — спочатку одержують дзеркальну копію печатки на письмовому або фотографічному папері, а після контактним способом переносять на документ, одержуючи при цьому пряме зображення, такий відтиск печатки буде мати слабе забарвлення штрихів і може містити сліди вологості та матеріалу, який використовувався для копіювання (виявляється в УФ-променях);

— шляхом копіювання безпосередньо на документ у прямому зображенні — справжній відтиск поміщається на документ та обводиться з натиском яким-небудь

гострим предметом, що не дряпає, одержане рельєфне зображення обводиться чорнилом чи штемпельною фарбою, внаслідок чого відтиск печатки буде містити ознаки рисунання та рельєфне зображення тексту;

в) використання печаток (штампів), вирізаних на гумі та інших матеріалах;

г) застосування друкарського способу;

д) підробка відтиску конгресної печатки.

Конгресна печатка, як правило, використовується для скріплення фотографії в документі, що засвідчує особу. При заміні фотографії в документі підробляється звичайно не весь конгресний відтиск, а його фрагмент, розміщений на фотографії.

Підводячи підсумок, зазначимо, що стосовно можливостей прогнозування нових способів вчинення і приховування підроблення документів, слід погодитися з висновком С.М.Зав'ялова і Н.С.Карпова[8, с.44] про те, що плануємі соціально-економічні зміни в суспільстві, поява нових науково-технічних досягнень, правові новели і т.ін. повинні вивчатися і оцінюватися до їх повного впровадження і поширення, щоб обгрунтовано попередити, які кримінальні наслідки можливі, і що потрібне для їх нейтралізації, чи повного усунення. На основі прогнозів розвитку способів злочинів повинні розроблятися рекомендації, перш за все, конструктивного характеру, у них повинні бути відображенні пропозиції, спрямовані на здійснення комплексу заходів стосовно попередження вчинення злочинів новим способом, недопущення можливостей виникнення нових обставин, які сприяють вчиненню злочинів. Таким чином, найважливішим завданням прогнозування способів вчинення підроблення документів та їх використання є саме їх попередження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александренко О.В. Протидія розслідуванню як елемент злочинної діяльності / О.В.Александренко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: збірн.наук.-практ.матер. — Харків: «Право», 2003. — Вип.3. — С.163-166.
2. Бахін В.П. Актуальні проблеми способів вчинення злочинів за умов істотної зміни характеру злочинної діяльності / В.П.Бахін, С.М.Зав'ялов // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — 2000. — №2. — С.178-182.
3. Великородний П.Г. О понятии способа совершения преступления / П.Г.Великородный // Проблемы предварительного следствия: сб.тр. — Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1979.— С.45-48.
4. Великородний П.Г. Сравнительное криминалистическое исследование способов совершения преступления в целях идентификации: Автореф. дис. ...канд.юрид.наук. — М., 1981. — 23с.
5. Даньшин М.В. Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.09 / Нац.юрид.акад. України ім. Я.Мудрого. — Харків, 2000. — 17с.
6. Жордания И. Психолого-правовая структура способа совершения преступления / И.Жордания // Вопросы борьбы с преступностью. — 1976. — Вып.24. — С.57-75.
7. Зав'ялов С.М. Про співвідношення способу вчинення злочину і способів протидії розслідуванню / С.М.Зав'ялов // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2004. — №1. — С.227-232.
8. Зав'ялов С. Прогнозирование возникновения и развития способов совершения преступлений / С.Зав'ялов, Н.Карпов // Закон и жизнь. — 2005.— №2. — С.42-44.
9. Зуйков Г.Г. Криминалистическое понятие и значение способа совершения преступления / Г.Г.Зуйков // Труды ВШ МОП СССР. — М.: ВШ МОП СССР, 1967. — Вып.15. — С.53-74.
10. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления / Г.Г.Зуйков // Криминалистика: учебник / под ред. Р.С.Белкина, И.М.Лузгина. — М.: РИО Академии МВД СССР, 1978. — С.57-75.
11. Зуйков Г.Г. Логические формы познания повторяемости способов совершения преступлений / Г.Г.Зуйков // Криминалистика и судебная экспертиза. — 1969. — Вып.6. — С.80-86.
12. Тищенко В.В. Подготовка преступления как объект криминалистического исследования / В.В.Тищенко // Актуальні проблеми криміналістики: матер.наук.-практ.конф. — Харків: Гриф, 2003. — С.94-96.
13. Чурпита В.В. Исследование устойчивости способа преступления и ее значение для раскрытия и расследования преступлений: Автореф. дис. ...канд.юрид.наук. — К., 1989. — 22с.
14. Шехавцов Р.М. Поняття протидії розслідуванню злочинів / Р.М.Шехавцов // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України. — 2002. — №3. — С.192-204.